

Aineistot ja kenttä tänään

**Liisa Raevaara, Kotimaisten kielten keskus
Marja-Leena Sorjonen, Helsingin yliopisto**

**Aineistojen kentällä ja äänten jäljillä – Pertti Virtarannan
syntymästä 100 vuotta**

Muistoseminaari 23.5.2018

Aineistot ja kenttä: taustaa

- Nauhoitearkiston perustamisen myötä (1959) systemaattinen puhutun kielen kerääminen uuden teknologian avulla
- maaseudun aluemurteiden tallentaminen haastatteluilla
- yhteiskunnalliset ja tutkimuksen murrokset 1970-luvulla => sosiolingvistinen Nykysuomalaisen puhekielen murroksen tutkimus, pääosin haastatteluaineistoja
- haastattelujen tärkeys tänään: Sata suomalaista kielellistä elämäkertaa – hanke (Koneen Säätiö), <https://blogs.helsinki.fi/100suomalaista/>

Tilanteinen syntaktinen vaihtelu

- Turun puhekielen tutkimus 1970-luvun lopulta alkaen (vapaita ja ohjattuja keskusteluja, opetustilanteita, kokouksia)
- Osa Nykysuomalaisen puhekielen murroksen tutkimushanketta

M.K. Suojanen (toim.) 1985: *Mitä Turussa puhutaan?* Raportti Turun puhekielen tutkimuksesta. Turun puhekielen projektin julkaisuja 3, Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen julkaisuja 23.

Aineistot ja kenttä: taustaa 2

Yleiset keskustelukäytänteet

- keskustelun yleisten käytänteiden ja syntaksin tutkimusta
- alkuna tarjolle tullut 1950-luvulla äänitetty monenkeskisten keskustelutilanteiden aineisto (ns. Alko-aineisto)

Hakulinen, Auli (toim.) 1989: Suomalaisen keskustelun keinoja. *Kieli* 4. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

- myöhemmin myös puhelinkeskusteluja => => systemaattisempi vuorovaikutustilanteiden tallentaminen, Keskusteluntutkimuksen arkisto (Helsingin yliopisto, suomen kieli)

Institutionaalinen vuorovaikutus: lääkärin vastaanotot

- vastaanottokäytänteiden tutkimus
- pääasiallisesti terveyskeskuslääkärien vastaanottoja, 14 lääkäriä, toistasataa vastaanottoa
- videotallennettu aineisto => mahdollistaa muunkin kuin verbaalisten keinojen tarkastelun

Sorjonen, Marja-Leena – Peräkylä, Anssi – Eskola, Kari (toim.) 2001: *Keskustelu lääkärin vastaanotolla*. Tampere: Vastapaino.

Aineistot tänään

Asiointitilanteiden vuorovaikutuskäytänteet

- Kotimaisten kielten keskuksen hanke 2002-2007
- videoitu aineisto monenlaisista tilanteista, mm. Kelan toimistosta, kioskilta, kampaamosta ja valokuvaamosta
- monenlainen vertailu mahdollista: videoinnit samoista tilanteista useammalla paikkakunnalla eri puolilla Suomea
- kehollinen toiminta laajemmin ensimmäisen kerran (esim. Lomakkeiden ja asiakirjojen käyttäminen Kelan asioinneissa)

Marja-Leena Sorjonen – Liisa Raevaara (toim.) 2006: *Arjen asiointia. Keskusteluja Kelan tiskin äärellä*. Helsinki: SKS.

Hanna Lappalainen ja Liisa Raevaara (toim.) 2009: *Kieli kioskillä. Tutkimuksia kioskiasioinnin rutiineista*. Helsinki: SKS.

https://www.kotus.fi/kielitieto/kielenkayton_lajit/puhuttu_kieli/asiointitilanteiden_vuorovaikutuskaytanteiden_tutkimus

Nykypäivä: moninaiset aineistot

Kenttä tänään

- soveltavan näkökulman yleistyminen
- tietoa tutkittavan (työ)yhteisön toiminnan kehittämiseen
- tutkijoiden ja tutkittavien tiivis yhteistyö

Tutkimus Kelan puhelinpalvelusta (2009–2012)

- Kotimaisten kielten keskuksen ja Kelan yhteistyöhanke
- jatkoa Kelan toimistoasiointien tutkimukselle
- tutkimuksen suunnittelu ja toteutus yhteistyössä Kelan kanssa
- asiakasneuvojien haastattelut, työn seuraaminen, yhteiset työpajat
- tulokset yleistajuisena raporttina; konkreettisia suosituksia hyvistä käytänteistä

Raevaara, Liisa – Sorjonen, Marja-Leena – Lappalainen, Hanna 2013:
Vuorovaikutus Kelan puhelinpalvelussa.

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/39251>

Kenttä tänään 2

- monipuoliset aineistot (esim. vuorovaikutustilanteet, tekstit, haastattelut)
- monialaiset työryhmät (eri alojen tutkijat, toimittajat, taiteilijat...)
- uudenlaiset tavat toimia kentällä ja kertoa tutkimuksesta

Kielitaitoa työelämässä

Suomi toisena kielenä ja tilanteinen oppiminen (Koneen Säätiö, HY)

<https://www.helsinki.fi/fi/tutkimusryhmat/suomen-kielen-tilanteinen-oppiminen>

- Tutkittavana sairaalaosaston vuorovaikutustilanteet ja tekstit.
- Etsitään toimintatapoja, jotka tukevat suomea toisena kielenä puhuvien sairaanhoitajien kielenoppimista työssä.
- Tutkimus yhteistyössä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kanssa.

Kielitietoisuutta koulussa

Itä-Helsingin uudet Suomen kielet (Koneen Säätiö, HY)

<https://blogs.helsinki.fi/uudetsuomet/>

- Miten koulun arjessa arvotetaan ja arvioidaan eri kieliä, miten eri kieliä käytetään ja miten eri kielten resursseja omaksutaan?
- Hankkeessa kielentutkijoita, toimittajia, yhteisötaiteilijoita.
- Etsitään ja kokeillaan erilaisia tapoja tehdä lasten kielitaidot näkyviksi koulun arjessa ja yhteiskunnassa.

Puhutun kielen aineistoja koskevia haasteita

- vuosien aikana kertynyt paljon monipuolisia aineistoja
- aineistoja mahdollista käyttää monenlaisessa tutkimuksessa (myös historiallinen tutkimus)
- kertynyt paljon aineistoihin liittyvää tietotaitoa
- yhteiskunta sijoittanut aineistotyöhön mittavia resursseja

- yhteiskunnassa tarvitaan kieltä koskevaa tutkimustietoa
- tutkijoilla metodisia valmiuksia soveltavaan tutkimukseen

Aineistoja koskevan infrastruktuurin kehittäminen

Tarvitaan monialaista asiantuntemusta ja yhteistyötä

- lainsäädännön asiantuntemus (erityisesti aineistojen jatkokäyttö)
- tekninen asiantuntemus (aineistojen käsittely, säilyttäminen, jakelu)
- keskitetyt ratkaisut aineistojen hallintaan
- yhteisesti mietityt ohjeet ja käytänteet, tutkijoiden koulutus